

Časnikarji na odru.

Otto Ernst, pisatelj „Učitelja Lanovca“ (Flachsmann als Erzieher), kateri rad satirično obdeluje sodobno družbo, je napisal novo veseloigro „Pravičnost“ (die Gerechtigkeit). Napake opisuje s fino ironijo, a pri tem ne postane črnogled pesimist, ampak ob koncu spušča svetel žarek na temno podobo. Zmagujoč značaj, ki se dviga nad nizkostjo običajne družbe, nam kaže boljšo bodočnost, do katere se naj razvija človeštvo. Zaradi tega je Ernst priljubljen pri občinstvu, katero je veselo, če poleg neštevilnih obupnih slik, vidi tudi katero bolj optimistično.

V „Pravičnosti“ je postavil Ernst na gledališki oder časopisje. Kaže nam, kako škodljivo postane lahko dobro podjetje, ako ga zlorablja zato, da bi dosegli sebične namene. „Občinstvo“ — tako govori junak

Dr. Kosto Vojnovič.

igre Frank — „ni le vsota vseh posameznikov, ampak je neki nov organizem, ki ima lastno, od nikogar še ne proučeno dušo. Občinstvo je otrok, tako nestanovitno, občutljivo, nepravilno in radovedno kakor dete. Pri tem je pa tudi nesebično, odkritosrčno, kakor otrok — in kar je glavno: da se vzgajati.“ Ernst biča časopisje, katero izkvarja občinstvo, a ta satira odpira tudi svetel pogled v bodočnost in je nekaka idealizacija dobrega časopisja. V sredini dejanja stoji list „Pravičnost“. Že v imenu je satira, kajti ta list je pravi „Revolverblatt“, proračunan samo na senzacnost in škandal. Njegov izdajatelj hoče, da uredniki pišejo tako, ker to „nese“. „Nekateri ljudje kupčujejo z milom, drugi pa z javnim mnenjem“, je njegovo načelo. Ako ga kdo opozori na to, da drugi listi goje vendar kakršnekoli ideje, ne le pikantnosti in sirovosti, pravi on: „Tudi jaz sem idealist. Tudi jaz pravim, da ni treba pisati vedno pikantno, ker

včasih občinstvo tudi tega ne ljubi.“ V uredništvu ima ljudi, ki so zmožni za denar narediti vsako zločinstvo, poleg njih je pa nekaj častilakomnih mož, kateri izkušajo po listu priti na površje. Za velika družabna in politična vprašanja se ti ljudje ne zmenijo mnogo. Kadar je treba izraziti o takih stvareh svoje mnenje, vsi soglašajo v tem, da je najbolje pisati tako, kakor piše najbolj razširjeni list. A v majhnih osebnostnih zadevah ožjega kroga so mojstri. Tu igrajo njihove osebne apatije in simpatije glavno ulogo.

Skladatelj Feliks Frank, vodja simfoničnega orkestra, ima pri občinstvu velik uspeh. A časnikarska jata pri „Pravičnosti“ ga ne more videti, kajti Frank ni hotel dati prve uloge ženi urednikovi, in glasbeni kritik tega lista ga sovraži, ker je tudi on napisal opero, katero je pa glediška intendantca zapostavila za Frankovo delo. To sta seveda razloga, da mora „Pravičnost“ obsoditi skladatelja.

Frank dirigira dve skladbi, eno svojo in eno Beethovenovo. Kritik napiše oceno že zjutraj pred koncertom. O prvi skladbi, pravi, ni treba govoriti, ker so o njej že dovolj pisali razni življenjepisci velikih mojstrov, katerih skladbe je Frank zbral in iz njih zmašil svoje delo. Beethovena je pa dirigiral tako, kakor bi hotel s pozorišča pregnati neljubega konkurenta. Napiše in da tiskati. — Zvečer doseže Frank popoln uspeh. Vse mu čestita. Tem večje je iznenadenje drugo jutro, ko izide kritika v „Pravičnosti“.

V drugem dejanju popisuje Ernst zelo dovtipno vtisk te kritike. Vse se trga za list in vsak hiti pošiljat Franku oceno z opazkami o „ostudni kleveti“. Prijatelji se zberó okoli njega in njegove stare matere ter govore o nesreči, ki jo je naredila „Pravičnost“. Sicer je vsaka beseda neresnična, vidi se, da poročevavec niti v koncertu ni bil, — a list je jako razširjen, inteligenca ga čita in mu verjame, to je glas javnega mnenja . . . Frank, razdražen po oceni in še bolj po obnašanju svojih znancev, sklene, da nastopi časnikarski boj proti grdemu listu. Njegov prijatelj, ki urejuje pošten, a malo razširjen časopis, mu prigovarja, naj opusti polemiko ker nič ne doseže ž njo, a ko vidi trdno voljo Frankovo, mu prepusti predal svojega lista, da se brani.

Prične se časnikarski boj, katerega je izdajatelj „Pravičnosti“ silno vesel, ker to „vleče“ in pomaga list razširjati. Za hip polemika naenkrat preneha: Izdajatelj Frankovih skladb naroči za visoko vsoto inseratov v „Pravičnosti“. A kmalu se začne zopet gonja, ker jo zahteva neki bankir, ki tudi podpira „Pravičnost“. Napadi so vedno bolj osebni; Frank je že tako nervozen, da več delati ne more, a borbo hoče izvojevati do konca, da si pridobi zopet dobro ime. Prijatelji, ki mu svetujejo, naj neha, ga sami vedno na novo zopet razdražijo, ker kadar je napaden, le o tem govore in se jezé nad „podlimi lažmi“. Frank se čuti osamljenega; njegov duh je potr, in zdi se, da je končano tudi njegovo glasbeno delovanje.

A užaljeni glasbenik hoče še z enim poizkusom rešiti svojo čast. V mestnem gledišču se naj predstavlja njegova opera. Kritik pride k poizkušnji s hudobno nakano, in dan pred predstavo izide v „Pravičnosti“ uničujoča ocena. Glediški ravnatelj pride Franka prosit, naj odloži predstavo, da se ogne škandalu. Frank se ne vda. Zdaj omaga tudi njegova mati, ki ga je hrabrila ves čas v tej borbi, ter mu svetuje, naj se topot umakne nasprotnikom. Frank je obupan, a nepričakovan slučaj ga reši. K njemu pride mlada deklica, hči sourednika „Pravičnosti“, katera mu pove, da je njen oče odstopil od lista, ker se mu studí gonja proti Franku. On je sicer reven in živi le od tega, kar zasluži pri listu, vendar pri taki žurnalistiki neče sodelovati. Ta novica ohrabri Franka, in on zahteva, da se opera predstavlja. Uspeh je popoln, in preganjani skladatelj slaví zmago nad sovražniki.

Zdaj pa pride k njemu za kulise izdajatelj „Pravičnosti“, „trgovec z javnim mnenjem“ mu predlaga, naj bosta odslej zaveznika. Vse Frankove nasprotnike hoče odsloviti od lista, da ustreže „ljubimcu občinstva“. Frank ga zavrne s preziranjem, in junak javnega mnenja odide, ne umevajoč, zakaj ne bi Frank mogel biti odslej njegov prijatelj. Da se Frank slednjič poroči z deklico, ki mu je prinesla prvo veselje novico, je zadnji akord k tej zmagi pravice nad hudobo novodobnih „voditeljev inteligence“.

Pač času primerna snov!

Izseljevanje v Ameriko. V časopisu „American Review of Reviews“ objavlja S. E. Moffatt poučen članek o priseljevanju evropskih narodov v Ameriko. Ker smo prizadeti pri tem tudi Slovenci, posnemamo nekaj njegovih podatkov.

Zadnje leto do aprila 1903. se je priselilo v Ameriko 803.272 ljudi. To je primeroma jako velik prirastek, kajti sedemnajst držav je med Združenimi državami, katere imajo manjše prebivalstvo. Največ jih prihaja iz Italije, Avstrije in Rusije. Iz nekaterih evropskih pokrajin se izseljuje več ljudi, nego pa presega število rojenih število umrlih. Za vsakega dečka, ki se rodi v južni Italiji, gresta dva moža v Ameriko. Slovaki bodo s časom kot narod prešli čisto na ameriška tla, kajti 8000 jih gre vsako leto več v Ameriko, nego se jih rodi doma. Razen Irske pošilja vsaka dežela več moških kakor ženskih, tako da je zdaj v Združenih državah 3,356.630 oseb s tujim očetom in ameriško materjo, in le 1,670.780 s tujo materjo in ameriškim očetom.

Moffatt pravi, da se priseljenci jako hitro poamerikanijo in sprejmejo angleški jezik. „Nekateri nemški kritiki“, trdi pisatelj, „nas imenujejo zbirko različnih narodnosti; a zadnje ljudsko štetje kaže, da je v Združenih državah manj ljudi, ki ne znajo angleščine, kakor pa na Nemškem takih, ki ne znajo

nemškega. Število časopisov v drugih jezikih se je zmanjšalo, in sicer absolutno in relativno, a število listov v angleškem jeziku je jako naraslo. Angleški časopisi so več nego šestnajstkrat številnejši kakor drugi vsi skupaj.

Moffatt pravi, da ne verjame v teorijo, po kateri naj bi se Amerika nekaterih narodov branila („theory of un desirable races“). Pomanjkanje izobrazbe je po njegovem mnenju edino, kar se more nekaterim očitati, „a njihovi otroci pijejo omiko kakor gobe“.

Avstrijsko planinstvo. Da bi bogate Angleže privabili ob počitnicah v avstrijske planine, so ustanovili planinarji Tirolske, Solnograške, Koroške, Zgornje Avstrije in Štajerske „The Austrian Travel Bureau“, kateri ima svojo agenturo v Londonu (No. 301, Birkbeck Bank Chambers, Holborn, London W. C.). Tudi na Slovenskem se je ustanovilo pred leti društvo, ki hoče vabiti tujce v slovenske planine, a že dalje časa nismo slišali ničesa o njem . . .

Delavski nemiri na Ruskem so se v zadnjem času zopet pojavili v grozeči obliki. Z vojaško silo jih vlada pač ne bo mogla zatreti, kajti to gibanje izvira iz ekonomskega razvoja ruske države. Rusija gre nasproti notranjim krizam, katere bodo nastopile tem prej, čim bolj se bo širila evropska omika z zapadnimi nazori v njenih mejah. Ta velikanska država obsega najbolj različne dele, katere je težko vladati po enem načinu. V poljedelskih krajih, kjer ljudstvo še živi v patriarhalnih razmerah, kakor pred stoletji, je pač mogoča stara vlada absolutistične cerkvene države. A v Rusiji so tudi pokrajine, kjer je veleindustrija dosegla toliko višino, kakor v najbolj razvitih zapadnih deželah. To ljudstvo je duševno sorodno z zapadnimi demokraškimi elementi in je nagnjeno k socializmu. Poleg tega je vpliv liberalnih idej prodrl tudi v ruske izobražene kroge. Kakor sodi Tolstoj o Rusiji, tako jih sodi mnogo, ki se tega ne upajo povedati, ki pa simpatizirajo z vsem, kar bi moglo izpremeniti sedanjo državno obliko ruske države. Nemiri, ki se pojavljajo, niso torej samo znamenja materialne borbe delavstva, ampak kažejo, da vstaja duh, ki hoče preobraziti državo v konstitucionalnem smislu.

Onno Klopp, nemški zgodovinar, je umrl dné 9. avgusta. Rojen leta 1822. v Leeru na Vzhodnem Friskem, je bil do l. 1858. učitelj v Osnabrücku. Najbolj znani njegovi zgodovinski deli sta „Tilly v tridesetletni vojski“ in „Friderik II. Pruski in nemški narod“. Ker je v svojih spisih razdril marsikako neresnico, ki so jo protestantovski in svobodomiselní pisatelji zasejali v nemško zgodovino, so ga ostro napadali. V vojski Hanoverancev proti Prusom se je odlikoval z izredno hrabrostjo. Ko so zmagali Prusi, je prišel Onno Klopp na Dunaj. Tu je prestopil v katoliško cerkev ter poučeval v zgodovini našega prestolonaslednika nadvojvoda Franca Ferdinanda in nadvojvoda Otona.

